

Волевач Л.М., магістр з економіки підприємства, Шмагай І.В., магістр з обліку і аудиту, викладачі (Рівненський інститут Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”)

ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ

В статті розглянуто методологічні основи формування витрат на виробництво та за допомогою динамічного аналізу досліджено шляхи зниження витрат.

In article look at methodological fundamentals formed expense to wares and after help dynamic analysis study routes reduction expense.

Актуальність теми. Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місця та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження [1]. Воно є важливою функцією економічного механізму підприємства. Система управління витратами має функціональний та організаційні аспекти. Вона включає такі організаційні пункти: пошук і виявлення чинників економії ресурсів; нормування витрат ресурсів; планування витрат за їхніми видами; облік та аналіз витрат; стимулювання економії ресурсів і зниження витрат. Виявлення й використання чинників економії ресурсів, зниження витрат є обов’язком кожного працівника підприємства, передусім спеціалістів і керівників. Згідно з певними організаційно-технічними рішеннями та умовами розробляються норми витрат усіх видів ресурсів: сировини, основних і допоміжних матеріалів, енергії, трудових ресурсів тощо.

Установлені норми витрат – це граничні витрати окремих видів ресурсів за даних організаційно-технічних умов виробництва на підприємстві. Вони є важливим чинником забезпечення режиму жорсткої економії і відповідно конкурентоспроможності підприємства. У процесі планування для кожної виробничої дільниці встановлюються граничні загальні витрати, встановлюються граничні загальні витрати і в цілому по підприємству. Порівняння фактичних витрат з плановими дає змогу в процесі аналізу оцінювати роботу підрозділів з використаних ресурсів, з’ясувати причини відхилень фактичних витрат від планових і відповідно стимулювати працівників підприємства до їхнього зниження. Управління витратами на підприємстві передбачає їхню диференціацію за місцями та центрами відповідальності [2]. Місце витрат на підприємстві – це місце їхнього формування. Під центрами відповідальності

розуміють організаційну єдність місць витрат з центром, відповідальним за їхній рівень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні значний внесок у вирішення даної проблеми зробили наступні вітчизняні вчені: А.М. Виноградська, В.С. Пономаренко, Г.В.Савицька, А.В. Сідун, М.Г. Чумаченко, В.М. Мельник, О.В.Мец. Серед робіт російських економістів на увагу заслуговують роботи: И.Т. Балабанов, С.Б. Барнгольд, А.В. Грачев.

Методика досліджень. Важливим показником, що характеризує роботу підприємства, є собівартість продукції. Від її рівня залежать фінансові результати діяльності підприємств, темпи розширеного відтворення, фінансовий стан суб'єктів господарювання.

В умовах ринкової економіки підприємство самостійно вирішує яку продукцію, як і в якій кількості слід виробляти, а також кому ця продукція буде реалізована. Метою ж діяльності кожного підприємства є максимізація прибутку. В ринковому середовищі проявляється дія законів ринкового ціноутворення, під впливом яких в умовах вільної конкуренції ціна на виготовлену продукцію не може бути вище або нижче по бажанню виробника, вона встановлюється автоматично під дією цих законів [3].

Свою виробничу діяльність підприємство здійснює, використовуючи наявні ресурси і в результаті отримує певний обсяг готової продукції. Отже, обсяг та ціна продукції, яку підприємство може запропонувати на ринку залежить від величини використаних ресурсів, які визначають рівень затрат підприємства. Оскільки ринкова ціна на певну продукцію складається із собівартості і прибутку, то добитися збільшення прибутку можна лише при умові зменшення рівня витрат.

Одержання найбільшого ефекту з найменшими витратами, економія трудових, матеріальних і фінансових ресурсів залежить від того, як вирішує підприємство питання зниження собівартості продукції. Головний мотив діяльності будь-якої фірми в ринкових умовах – максимізація прибутку. Реальні можливості реалізації цієї стратегічної мети у всіх випадках обмежені витратами виробництва і попитом на продукцію, що випускається. Оскільки, витрати – це основне обмеження прибутку й одночасно головний фактор, що впливає на обсяг пропозиції, то прийняття рішень керівництвом фірми неможливо без аналізу вже наявних витрат виробництва і їхньої величини та перспектив. Витрати на виробництво продукції можуть зростати або зменшуватися в залежності від об'єму спожитих трудових або матеріальних ресурсів, рівня техніки, організації виробництва та багатьох інших факторів. Будь-яке підприємство - виробник має безліч важелів зниження витрат,які воно може привести в дію при вмілому керівництві, під час якого виявляються резерви зниження того або іншого виду витрат, що в кінцевому рахунку впливає на результати господарської діяльності підприємства, і в першу чергу збільшує величину отриманого прибутку.

Предметом досліджень є дослідження рівня витрат на виробництво цементу. Об'єктом досліджень є відкрите акціонерне товариство “Волинь-Цемент” м. Здолбунів з його технологічним обладнанням, Здолбунівським крейдианим та Кривинським глиняним кар'єрами. У системі економічних показників ВАТ “Волинь-Цемент” собівартості належить одне з визначальних місць, тому що вона: відображає результати виробничо-господарської діяльності; є одним з основних елементів, що визначають прибуток і рівень рентабельності; відображає характер використання матеріальних ресурсів, робочої сили, рівень господарського керівництва промисловим підприємством, рівень культури праці; є основною часткою вартості; є важливим показником при визначенні економічної ефективності інвестицій у нову техніку, технологію, організацію виробництва й інших доходів науково-технічного прогресу. Боротьба промислового підприємства за зниження витрат на виробництво продукції є найважливішим завданням підвищення економічної ефективності виробництва. Тому аналізу операційних витрат слід приділяти серйозну увагу на виробництві.

Таблиця 1

Структурно-динамічний аналіз операційних витрат

№ п/п	Елементи операційних витрат	Роки			Абсолютне відношення (+,-)		Відхилення в структурі (+,-)	
		2005	2006	2007	2006 2005	2007 2006	2006 2005	2007 2006
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Матеріальні затрати у % до всього	137780,4 86,4	172499,5 83,9	246471,7 86,1	34719,1	73972,2	-2,5	2,2
2	Витрати на оплату праці у % до всього	8207,9 5,1	11564,8 5,6	15328,7 7,5	3356,9	3763,9	0,5	1,9
3	Відрахування на соціальні заходи у % до всього	3179,4 2,0	4501,9 2,2	5753,3 2,0	1322,5	1251,4	0,2	0,2
4	Амортизація у % до всього	2984 1,9	3835,1 1,9	4547,6 1,6	851,1	1712,5	-	-0,3
5	Інші операційні витрати у % до всього	73604 4,6	13240,9 6,4	14208 2,8	5880,5	967,1	1,8	-3,6
Разом		159512,1	205642,2	286309,3	46130,1	80667,1		

Аналіз собівартості за елементами економічних витрат показує, що на ВАТ “Волинь-Цемент” з кожним роком зростають витрати, що зв'язано із збільшенням виробництва продукції, особливо зростають матеріальні затрати. Але таке загальне порівняння не дає ще точну відповідь на питання, чи додаткові витрати оправдовують себе через збільшення випуску цементу? Що стосується структури

елементів операційних витрат, то слід зауважити, що протягом трьох років особливих змін вона не зазнала. Найбільшу питому вагу в структурі витрат на виробництві цементу мають матеріальні витрати, які по роках становлять: в 2005 році – 86,4 %, у 2006 році – 83,9 %, зменшилась питома вага на 2,5 %, і в 2007 році – 86,1 %, де збільшилась питома вага на 2,2 %.

Постановка завдання. Комерційні витрати на ВАТ “Волинь-Цемент” охоплюють витрати на відвантаження продукції покупцям, витрати на тару і пакувальні матеріали, на рекламу, на вивчення ринків збуту. Витрати на доставку цементу залежать від відстані перевезення, ваги перевезеного вантажу, транспортних тарифів на перевезення вантажів, від виду транспортних засобів.

Витрати на навантаження і розвантаження можуть збільшитися або зменшитися у зв’язку зі зміною ваги відвантаження продукції і розцінок за навантаження і розвантаження однієї тонни продукції. Економія на пакувальних матеріалах не завжди бажана, тому що цемент насипом користується меншим попитом, ніж упакований в мішках. Так, що упакування один із факторів підвищення попиту на продукцію. Проведемо аналіз непрямих витрат.

Таблиця 2

Динамічний аналіз непрямих витрат

№ п/п	Витрати	Роки			Абсолютне відхилення (+,-)		Темпи росту, %	
		2005	2006	2007	2006 2005	2007 2006	2006 2005	2007 2006
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Адміністративні витрати, тис. грн.	5549,1	6228,6	7539,4	679,5	1310,8	112,2	121
2	Витрати на збут тис. грн.	9523,5	15217	7253	5693,5	2036,2	159,8	113
3	Інші операційні витрати тис. грн.	29803,4	57394	67828	27590,7	10434	193	118
4	Разом непрямих витрат у % до всього операційних витрат	44876,0	78839	92621	33963,7	13781	175,7	117
		20	29,1	26,4	9,1	-2,7	-	-
5	Всього непрямих витрат тис. грн.	179715,4	192252	258433	12537,5	66180	107	134
6	Всього операційних витрат тис. грн.	224591	271092	351054	46501	79962	120,7	130

Досліджуючи непрямі витрати в динаміці за три роки слід зауважити, що в динаміці вони зростають швидкими темпами. В 2006 році в порівнянні з 2005 р. вони зросли на 75,7 % і в 2007 році в порівнянні з 2005 р. зросли на 17,5 %, тоді як прямі витрати з 2006 р. в порівнянні з 2005 р. зросли на 7 %, і в 2007 році в порівнянні з 2006 р. – зросли на 34,4 %.

Результати досліджень. Рівень собівартості продукції залежить від багатьох чинників. Тому для практичного розв'язання завдання по зниженню собівартості продукції важливого значення набуває класифікація чинників її за певними ознаками.

Класифікацію чинників зниження собівартості продукції доцільно здійснювати за трьома ознаками: видами витрат і ресурсів; напрямками розвитку та вдосконалення виробництва; місцем реалізації в системі управління виробництвом. Можливі напрямки реалізації чинників зниження собівартості продукції підприємства неоднакові за мірою впливу, ступенем використання та контролю. Тому для практики господарювання, для керівника і відповідних спеціалістів підприємства важливим є детальне значення масштабів дії, форм контролю та використання трудових, матеріальних ресурсів на різних рівнях управління діяльністю трудового колективу [4].

Кожне підприємство може і мусить постійно контролювати процес використання внутрішніх чинників через розробку та послідовну реалізацію власної програми зниження собівартості продукції, а також враховувати вплив на неї зовнішніх чинників. Кожного року на ВАТ “Волинь-Цемент” планують зменшення собівартості продукції добре знаючи, що це один із найважливіших факторів збільшення розвитку прибутку, а значить і стабільної роботи підприємства. Використовуючи виявлені резерви зменшення витрат, можна знизити собівартість продукції на 9,6 %.

Зниження собівартості продукції – основний фактор збільшення прибутку, підвищення конкурентоспроможності підприємства.

З метою виявлення шляхів подальшого зниження собівартості продукції проводять аналітичне дослідження собівартості одиниці продукції кожного основного виду. Оцінку виконання планового завдання по зниженню собівартості одиниці продукції та встановлення динаміки собівартості проводять методом порівняння фактичної собівартості одиниці продукції з плановою та зі собівартістю за попередні періоди.

Для вибору основних напрямів проведення заходів щодо скорочення витрат на виробництво важливим є вивчення зміни її окремих елементів. Окремому аналізу підлягають непрямі витрати щодо обслуговування виробництва. Згідно з положенням про порядок калькулювання та обліку собівартості продукції, за цими видами витрат складаються кошториси. У ході аналізу фактичний рівень цих витрат порівнюють з кошторисними призначеннями і розглядають у динаміці за ряд періодів.

Майбутні фахівці мають знати, що для забезпечення ефективного управління

витратами та формування собівартості продукції підприємство повинне мати якісну і реальну інформацію про собівартість окремих видів продукції. Ця інформація використовується в процесі планування, тобто обґрунтування розміру витрат і собівартості продукції на перспективу з урахуванням організаційного рівня виробництва.

Особливе значення в плануванні витрат і собівартості продукції має економічне обґрунтування рішень щодо виробництва нових виробів і зняття з виробництва застарілих, врахування ефективності використання всіх видів ресурсів, нової техніки організаційно-технічних заходів, упровадження нової технології.

Висновки. На сучасному етапі розвитку економіки країни принижена роль категорії собівартості. Адже відомо, що тільки завдяки зниженню витрат на виробництво продукції можна забезпечити стійку і стабільну економіку як підприємства, так і народного господарства країни. В той же час ріст прибутків відбувається у відриві від зниження собівартості продукції, тобто за рахунок підвищення цін. Це обумовлено тим, що зараз практично в країні немає важелів, які стримували б невиправданий ріст витрат виробництва, тобто функціонує витратний механізм господарювання.

Одним із способів стабілізації економічного стану підприємства є зниження собівартості продукції. Товаровиробник повинен прагнути до скорочення собівартості продукції постійно, а не лише тоді, коли потрапляє у складне фінансово-економічне становище. Адже низька індивідуальна собівартість забезпечуватиме підприємству додатковий прибуток, розміри якого будуть тим більшими, чим меншою буде індивідуальна собівартість продукції, порівняно із суспільною.

Провівши дослідження рентабельності продукції ВАТ “Волинь-Цемент” і вплив факторів на неї слід зауважити, що за рахунок збільшення прибутку від операційної діяльності рентабельність підвищилась на 19,22 %, але за рахунок зростання витрат на виробництво і реалізацію продукції рівень рентабельності знизився на 16,38 %.

Дослідження собівартості продукції ВАТ “Волинь-Цемент” доводить, щоб витримати конкуренцію на споживчому ринку будівельної продукції необхідно послідовно, наполегливо працювати над зменшенням собівартості продукції. Дослідження внутрішніх резервів зниження собівартості продукції свідчить, що на підприємстві є можливості працювати над зниженням собівартості продукції.

1. Виноградська А.М. Основи підприємництва – К: Кондор, 2005 2. Мельник В.М. Основи економічного аналізу – К: Кондор, 2003 3. Мец В.О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства – К: КНЕУ, 1999. 4. Пономаренко В.С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи – Видавничий Дім, 2003 5. Редько С.Г. Управление риском к вопросу снижения риска управления трудовым потенциалом – 2005 – № 2.

Рецензент: к.е.н., доцент НУВГП Кузнецова Т.В.